

CÜRCÂNİ, Yûsuf b. Ali

(يوسف بن علي الجرجاني)

Fıkha dair *Hizânetü'l-ekmel* adlı eserleriyle tanınan Hanefî fakihî (bk. HİZÂNETÜ'L-EKMEL).

CÜRCÂNİYE

(bk. GÜRGENÇ).

CÜREŞ

(جرش)

Yemen'de eski bir yerleşim merkezi.

Bîşe vadisinde Şeker (Hamûme) dağı'nın batısında ve Ebhâ şehrine güneydoğu yönünde 40 km. mesafededir. Harabeleri bugün mevcut olan Cüreş, İslâm öncesi dönemde etrafı surlarla çevrili müstahkem büyük bir şehir ve geniş bir vilâyetti. Kur'an'da adı geçen Yegûs putunun mâbedi buradaydı. Şehirde az sayıda Ehl-i kitabın bulunduğu da kabul edilmektedir.

Arabistan'da bölgenin şöhretini sağlayan husus, cins develeri, üzümleri ve deri mâmülleriyle bilhassa harp malzemelerinde o vakte göre gelişmiş tekniklere sahip olmasıydı. Mancınık ve kuşatmalarda kale duvarlarına kolayca yaklaşmayı sağlayan debbâbe gibi araçlar burada imal edilir, çevre kabileler bunları yapmayı ve kullanmayı öğrenmek üzere Cüreş'e adamlar gönderirlerdi. Nitekim Hz. Peygamber de Taîf'i kuşattığı zaman (8/630) buradan mancınık ve debbâbe getirterek kullanmıştır.

Şehrin İslâm idaresine geçmesi 10 (631) yılına rastlamaktadır. Cüreş halkı, Hz. Peygamber tarafından Surad b. Abdullah el-Ezdî kumandasında üzerlerine gönderilen bir birliğe şiddetle karşı koyarak uzun süre çarpıştılar, ancak Şeker dağı eteklerinde büyük bir yenilgiye uğradıktan sonra Medine'ye bir heyet göndererek müslüman olduklarını bildirdiler. Belâzürî Cüreş halkının savaşız teslim olduğunu belirtmektedir. Ancak bu bilginin hemen ardından cizye anlaşmasından söz etmesi, buradaki müşriklerin savaş sonrasında İslâmiyet'i kabul ettiklerini, kitap ehlinin ise anlaşma yaparak İslâm idaresine girdiklerini göstermektedir. İslâm idaresine bağlanan bölgeye Hz. Peygamber Ebû Süfyan b. Harb'i vali tayin etmiş, bir başka zaman Cüreşliler'e yazdığı mektupta henüz olgunlaşmamış hurma ile kuru hurmayı birbirine

karıştırarak nebîz* yapmalarını yasaklamıştı (Müslim, "Eşribe", 27). Daha sonraki dönemlerde bu şehirden bilhassa hadislerle meşgul olan âlimler yetişmiştir.

Cüreş ayrıca, Himyer soyundan Münebih b. Eslem b. Zeyd oğullarının meydana getirdiği bir kabileye de ad olmuştur ki bu kabilenin sözü edilen bölgeye yerleşerek oraya kendi adını vermiş olması muhtemeldir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Ârab, "cüreş" md.; Müslim, "Eşribe", 27; Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 805; III, 924, 927, 960; İbn Hişâm, *es-Sire*, bk. İndeks; Belâzürî, *Fütûh* (Ridvân), s. 70; Hemdânî, *Şifâtü Cezretü'l-Ârab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva'), Riyad 1397/1977; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 436, 478; Yâkût, *Mu'cem'ül-büldân*, II, 9, 126; III, 357; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 272; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), V, 40; Hamed el-Câsir, *Fi Serâti Ğâmid ve Zehrân*, Riyad 1397/1977, s. 41-49.

AHMET ÖNKAL

CÜREYC

(جريج)

Uğradığı iftirayı
beşikteki çocuğu konuşurmak suretiyle
çürüten bir zâhid.

İnsanlık tarihinde mücizevî olarak vaktinden çok önce mantıklı, tutarlı ve düzgün konuşan bazı çocuklardan bahsedilmektedir. Bunların başında babasız doğmuş olan Hz. İsâ gelir. Annesini zina töhmetinden kurtarması ve kendi olağan üstü yaratılışının hikmetini ortaya koyması için Allah ona beşikte konuşma gücü vermiştir (bk. İSÂ; MERYEM). Hz. İsâ'nın bu mücizesi Kur'an'da açıklanmıştır (bk. Âl-i İmrân 3/45, 46; el-Mâide 5/110; Meryem 19/29, 30).

Buna benzer bir başka olay Cüreyc hadisesinde görülmektedir. Bu olay, Hz. Peygamber'den Ebû Hüreyre kanalıyla fakat değişik râvi silsileleriyle nakledilen hadislerde anlatılmıştır. Muhammed b. Sîrîn kanalıyla rivayet edilen hadise göre beşikte üç kişi konuşmuştur. Bunlardan biri Hz. İsâ, diğeri Cüreyc hadisesindeki çocuk, üçüncüsü de Benî İsrâil'den bir kadının çocuğudur. Cüreyc ile ilgili değişik silsilelerle gelen hadislerdeki bilgilere göre olay şöyle cereyan etmiştir: Benî İsrâil'den Cüreyc (bir başka rivayette Cüreyc er-Râhib) adında bir kişi dünya işlerinden memnun olmadığı için kendisine bir mâbed (savmaa*) inşa eder ve orada ibadete çekilir. İbadetle meşgul olduğu bir sırada annesi kendisini görmek üzere mâbedine gelir ve oğluna seslenir. O anda namaz kılmakta olan Cüreyc,

ibadetini yarıda bırakıp annesine cevap vermesinin doğru olmayacağını düşünerek namazına devam eder. Annesi oğluna üç defa seslendiği halde cevap alamayınca ona ölmeden önce kötü bir kadının şehrine uğraması bedduasında bulunur. Daha sonra bir gün Cüreyc mâbedinde iken bir kadın onu yoldan çıkarmak amacıyla gelir ve kendisiyle cinsî ilişkide bulunmasını teklif eder, fakat teklifi reddedilir. Bunun üzerine kadın, mâbedin yanında koyun gütmekte olan bir çobanla ilişki kurar ve ondan hamile kalarak bir oğlan doğurur; çocuğun babasının da Cüreyc olduğunu söyler. Halk zâhid olarak tanıdığı Cüreyc'le ilgili haberi duyunca ona hakaret eder ve mâbedini yıkar. Bu iftira üzerine Cüreyc abdest alıp namaz kıldıktan sonra çocuğa, "Baban kim?" diye sorar; çocuk da, "Çobandır" cevabını verir. Başka bir rivayete göre Cüreyc bir dal alarak beşikteki çocuğa dokundurur ve, "Baban kim?" diye sorar; o da, "Çoban" diye karşılık verir (İbn Hacer, VI, 482). Semerkandî'nin rivayetinde ise Cüreyc kadına, "Ben seninle nerede ilişkide buldum?" diye sorunca kadın, "Ağacın altında" cevabını verir; Cüreyc ağacın yanına gidip, "Allah için söyle, senin altında bu kadınla ilişki kuran kim?" diye sorar; ağacın her dalı, "Koyun çobanı" cevabını verir (a.g.e., VI, 482). Bunun üzerine halk Cüreyc'in mâbedini altından yapmak ister, fakat o sadece çamurdan yapılmasına rıza gösterir (Buhârî, "Mezâlim", 35, "Enbiyâ", 48, "Amel fi's-şalât", 7).

Cüreyc'in mâbedde bulunması, annesine cevap vermemesi, mâbedinin yıkılması ve yerine yenisinin inşa edilmesi konusunda çeşitli yorumlar yapılmıştır. Cüreyc'in İsrâiloğulları'ndan bir zâhid olduğu belirtilmekte, ayrıca Hz. İsâ'dan sonra yaşadığı ve onun dinini benimseyenler arasında yer aldığı da ileri sürülmektedir. Buna delil olarak da mâbede çekilip ibadet etmesi gösterilmektedir. Zira savmaa Hz. İsâ'nın tâbileri tarafından icat edilmiştir (İbn Hacer, VI, 481; Kastallânî, IV, 280). Kastallânî, bu hususun Cüreyc'in peygamber olduğunu iddia eden İbn Battâl'ın görüşünü çürüttüğünü belirtmektedir (*İrşâdüs-sârî*, IV, 280). İbn Hacer de annesine cevap vermemesinden hareket ederek Cüreyc'in âlim olmadığına hükmetmekte, âlim olsaydı kendisini ziyarete gelen annesiyle ilgilenmesinin nâfile ibadetle meşgul olmasından daha önemli olduğunu bilebileceğini belirtmektedir (*Fethü'l-bârî*, VI, 481).